

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

ISSN 1857-7059

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2012
YEARBOOK
2012**

ГОДИНА 3

VOLUME III

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот

проф. д-р Виолета Димова

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Лилјана Колева Гудева
Проф. д-р Виолета Димова
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Махмут Челик
Доц. д-р Ранко Младеноски
М-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

Проф. д-р Виолета Димова
Вонр. проф. Луси Караниколова
Доц. д-р Толе Белчев
Доц. д-р Билјана Ивановска
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Марија Леонтиќ
Доц. д-р Марија Кусевска
Доц. д-р Марија Кукубајска
Виш лектор м-р Снежана Кирова
М-р Весна Коцева

Главен уредник

Доц. д-р Билјана Ивановска

Одговорен уредник

Доц. д-р Нина Даскаловска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

Доц. д-р Марија Кукубајска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Печати

Печатница „2-ри Август“ - Штип
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph.D.
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Liljana Koleva – Gudeva, Ph.D.
Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Mahmut Chelik, Ph.D.
Ass. Prof. Ranko Mladenoski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M.Sc.

Editorial staff

Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Asoc. Prof. Lusi Karanikolova Ph.D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Leontic, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kusevska, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kukubajska Ph.D.
Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.

Editor in chief

Ass. Prof. Nina Daskalovska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska–Atanasovska
(Macedonian)
Ass. Prof. Marija Kukubajska, Ph.D.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Printing

„Vtori Avgust“ - Stip
Printing No 300

Address of editorial office

Goce Delcev University–Stip
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10A
PO box 201, 2000 Stip
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

д-р Билјана Ивановска ПРАКТИЧНИ ИДЕИ ЗА ПРЕДАВАЊЕ (начини како да се добие фидбек -повратна информација од студентите) Biljana Ivanovska, Ph.D. PRACTICAL IDEAS FOR TEACHING (HOW TO OBTAIN STUDENTS FEEDBACK)	9
м-р Весна Коцева, м-р Татјана Уланска ПОТРЕБА ОД ВОВЕДУВАЊЕ НА АКТИВНОСТИ ЗА ОБРАБОТКА НА ИНПУТ НА ЧАСОТ ПО НЕМАЈЧИН ЈАЗИК Vesna Koceva M.A., Tatjana Ulanska M.A. THE NEED FOR INTRODUCTION OF ACTIVITIES FOR INPUT PROCESSING IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES	13
д-р Нина Даскаловска, д-р Билјана Ивановска ЛЕКСИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА Nina Daskalovska Ph.D., Biljana Ivanovska Ph.D. LEXICAL COMPETENCE	19
д-р Брикена Џафери, д-р Гезим Џафери ПРЕЧКИ ВО УЧЕЊЕТО И УСВОЈУВАЊЕ НА ВТОР ЈАЗИК Brikena Xhaferri Ph.D., Gezim Xhaferri Ph.D. LEARNING DISABILITIES AND SECOND LANGUAGE ACQUISITION	33
м-р Марија Тодорова, м-р Даринка Маролова НЕВЕРБАЛНАТА КОМУНИКАЦИЈА КАКО ТРАНСКУЛТУРНА КАТЕГОРИЈА Marija Todorova M.A., Darinka Marolova M.A. NON-VERBAL COMMUNICATION AS A TRANSCULTURAL CATEGORY ..	39
проф. д-р Емилија Петрова Ѓорѓева, Ана Ѓорѓева ИЗУЧУВАЊЕ НА СТРАНСКИ ЈАЗИК ПРЕКУ ИГРА Emilija Petrova Gjorgjeva Ph.D, Ana Gjorgjeva LEARNING FOREIGN LANGUAGE THROUGH GAME	43
м-р Јане Јованов, Елена Тупаревска КОРИСТЕЊЕ НА ВИДЕОМАТЕРИЈАЛИ ВО ПОЧЕТНАТА ЕТАПА НА ИЗУЧУВАЊЕ НА СТРАНСКИОТ ЈАЗИК Jane Jovanov M.A., Elena Tuparevska THE USE OF VIDEO MATERIALS IN EARLY FOREIGN LANGUAGE LEARNING	55

д-р Билјана Ивановска, д-р Нина Даскаловска ПЕРСОНАЛИЗАЦИЈАТА ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК НЕ Е САМО НАУКА, ТУКУ И УМЕТНОСТ Biļjana Ivanovska, Ph.D., Nina Daskalovska, Ph.D. PERSONALIZATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING IS NOT ONLY SCIENCE BUT ART AS WELL.....	65
м-р Марија Тодорова СЕМИОТИЧКИ АСПЕКТ И СИСТЕМОСТ НА ШПАНСКИОТ ЈАЗИК КАКО ДЕЛ ОД НАСТАВНИОТ ПРОЦЕС Marija Todorova M.A. SEMİOTIC ASPECT OF THE SPANISH LANGUAGE AND THE LANGUAGE AS A SYSTEM IN THE TEACHING PROCESS	69
м-р Весна Коцева КООПЕРАТИВНОТО УЧЕЊЕ КАКО МЕТОД ЗА РАЗВИВАЊЕ НА КОМУНИКАТИВНИТЕ ВЕШТИНИ Vesna Kocева M.A. COOPERATIVE LEARNING AS A METHOD FOR DEVELOPING COMMUNICATIVE SKILLS	77
д-р Нина Даскаловска МЕНТАЛЕН ЛЕКСИКОН Nina Daskalovska, Ph.D. MENTAL LEXICON	83
д-р Снежана Ставрева Веселиновска ЗОШТО ДЕЦАТА ПОМИНУВААТ ПОМАЛКУ ВРЕМЕ ВО ПРИРОДНАТА СРЕДИНА Snezana Stavreva Veselinovska Ph.D. WHY CHILDREN SPEND LESS TIME OUTDOORS	95
м-р Загорка Донска ЗАСТАПЕНОСТА НА МОРАЛНИТЕ ВРЕДНОСТИ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ (ПРЕДМЕТНА НАСТАВА) ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА Zagorka Donska, M.A. THE PRESENCE OF THE MORAL VALUES IN THE TEXT-BOOKS OF MACEDONIAN LANGUAGE IN THE PRIMARY EDUCATION IN REPUBLIC OF MACEDONIA	107
м-р Мима Костова КОМПАРАТИВНИОТ ПРЕГЛЕД НА МЕРКИТЕ ПРОТИВДЕВИЈАНТНОТО ОДНЕСУВАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ВО МИНАТОТО И ДЕНЕС Mima Kostova M.A. COMPARATIVE REVIEW OF THE MEASURES AGAINST DEVIANT PUPIL BEHAVIOR IN THE PAST AND NOWADAYS	115

м-р Даринка Маролова КОНСЕКУТИВНО ТОЛКУВАЊЕ Darinka Marolova M.A. CONSECUTIVE INTERPRETATION	123
м-р Јована Караникиќ ПРЕДИЗВИК И ПРЕВОДЛИВОСТ НА ТОПОНИМИТЕ: СТАРАТА ЧАРШИЈА И БИТ-ПАЗАР ВО ИТАЛИЈАНСКИТЕ ПРЕВОДИ НА СОВРЕМЕНАТА МАКЕДОНСКАТ КНИЖЕВНОСТ. Jovana Karanikik M.A. THE CHALLENGE AND THE TRANSLATABILITY OF THE TOPONYMES: STARA CARSIIJA AND BIT-PAZAR IN THE ITALIAN TRANSLATIONS OF THE MACEDONIAN CONTEMPORARY LITERATURE	129
м-р Даринка Маролова, Костадин Голаков УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА ТОЛКУВАЧОТ Darinka Marolova M.A., Kostadin Golakov INTERPRETER'S ROLE AND IMPORTANCE	137
д-р Билјана Ивановска, д-р Нина Даскаловска МОДАЛНИТЕ ЧЕСТИЧКИ ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК И НИВНИТЕ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Biljana Ivanovska Ph.D., Nina Daskalovska Ph.D. MODAL PARTICLES IN THE GERMAN LANGUAGE AND THEIR MACEDONIAN COUNTERPARTS	145
м-р Драгана Кузмановска, м-р Биљана Петковска ИМЕНСКИТЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ СО КОМПОНЕНТАТА ЗООНИМИ РАЗГЛЕДУВАНИ ВО МАКЕДОНСКИОТ, ГЕРМАНСКИОТ И АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК. Dragana Kuzmanovaska M.A., Biljana Petkovska M.A. NOUN PHRASES WITH ZOONYM COMPONENTS IN MACEDONIAN, GERMAN AND ENGLISH	151
д-р Марија Кусевска ЗА ПОИМОТ ЛИЦЕ ВО ПРАГМАТИКАТА Marija Kusevska Ph.D. ON THE NOTION OF <i>FACE</i> IN PRAGMATICS	157
д-р Марија Леонтиќ АТАТУРК, ТУРСКИОТ ЈАЗИК И АЛФАБЕТСКАТА РЕФОРМА Marija Leontik, Ph.D. ATATURK, TURKISH LANGUAGE AND THE ALPHABETIC REVOLUTION.	167
д-р Октај Ахмед ТРЕТОСЛОЖНИОТ И ДИСТИНКТИВНИОТ АКЦЕНТ ВО ТУРСКИТЕ ГОВОРИ ОД ОХРИДСКО-ПРЕСПАНСКИОТ РЕГИОН Oktaj Ahmed Ph.D. THIRD-SYLLABLE AND DISTINCTIVE STRESS IN THE TURKISH DIALECTS OF OHRID-PRESPA REGION	175

- д-р Виолета Николовска**
ЛИТЕРАТУРНИТЕ ЈАЗИЦИ ВО СОВРЕМЕН КОНТЕКСТ
Violeta Nikolovska Ph.D.
STANDARD LANGUAGES IN CONTEMPORARY CONTEXT 183
- д-р Ранко Младеноски**
ДЕЛАТА НА МАЖОВСКИ, ЦЕПЕНКОВ И ПРЛИЧЕВ
ЗА АЛЕКСАНДАР III МАКЕДОНСКИ
Ranko Mladenoski, Ph.D.
THE WORKS OF MAZHOVSKI, CEPENKOV I PRLICHEV RELATED TO
ALEXANDER III OF MACEDON 189
- д-р Јованка Денкова, д-р Махмут Челик**
„ОЧЕРКИ БЕЛГРАДА“ ОД КОНСТАНТИН ПЕТКОВИЧ –
АВТЕНТИЧНО СВЕДОШТВО ЗА МЕШАЊЕТО НА КУЛТУРИТЕ НА
БАЛКАНОТ
Jovanka Denkova Ph.D, Mahmut Celik Ph.D
„THE OUTLINE OF BELGRADE“ BY KONSTANTIN PETKOVICH - AN
AUTHENTIC TESTIMONY OF THE MIXTURE OF CULTURES ON THE
BALKANS 197
- м-р Ева Велинова**
ПОЛИТИЧКАТА МИСЛА И КНИЖЕВНОТО ДЕЛО НА НИКОЛО
МАКИЈАВЕЛИ ВО 16-ВЕКОВНА ИТАЛИЈА
Eva Velinova M.A.
THE POLITICAL THOUGHT AND THE LITERARY WORK OF NICCOLO
MACHIAVELLI IN XVI CENTURY ITALY 203
- д-р Луси Караниколова**
ЗА РАСКАЗНОСТА ВО ЛИРСКИ КОНТЕКСТ
(Кон „Гулабии“ на Станко Враз)
Lusi Karanikolova Ph.D.
ON THE NARRATIVENESS IN LYRICAL CONTEXT (IN „GJULABII“ BY
STANKO VRAZ) 211
- д-р Махмут Челик, д-р Јованка Денкова**
ТВОРЕШТВОТО НА ХУСЕЈИН СУЛЕЈМАН ВО КОНТЕКСТ НА
ЦЕЛОКУПНАТА ТУРСКА КНИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦА
Mahmut Celik Ph.D., Jovanka Denkova Ph.D.
THE WORK OF HUSEIN SULEIMAN IN THE CONTEXT OF THE
OVERALL TURKISH CHILDREN'S LITERATURE 217
- д-р Марија Емилија Кукубајска**
КНИЖЕВНОСТА, КУЛТУРАТА, НАУКАТА И РЕЛИГИЈАТА
ЗА ПОИМАЊЕ НА КОНЕЧНОСТА И ВЕЧНОСТА
Marija Emilija Kukubajska Ph.D.
LITERATURE, CULTURE, SCIENCE AND RELIGION AND THEIR
APPROACH TO ASPECTS OF FINITENESS AND ETERNITY OF LIFE 223

м-р Снежана Кирова ХАКСЛИЕВИТЕ ПОГЛЕДИ НА ЛИТЕРАТУРА Snezana Kirova M.A. HUXLEY'S VIEWS OF LITERATURE	233
д-р Весна Мојсова-Чепишевска ПИНОКИО И ШЕЌЕРНОТО ДЕТЕ Vesna Mojsova-Chepisevska, Ph.D. PINOCCHIO AND THE SUGAR CHILD	239
м-р Наталија Поп Зариева КНИЖЕВНИТЕ ДЕЛА КАКО СРЕДСТВО И МЕДИУМ ЗА РАЗВИВАЊЕ ПОЗИТИВНИ МОРАЛНИ ВРЕДНОСТИ КАЈ МЛАДИТЕ Natalija Pop Zarieva M.A. LITERARY WORKS AS A MEANS AND MEDIUM FOR DEVELOPING POSITIVE MORAL VALUES WITH YOUNG PEOPLE	249
м-р Јадранка Бочварова, Зоран Павлов МОБИЛНОСТ НА СТУДЕНТИТЕ Jadranka Bocvarova M.A. Zoran Pavlov STUDENTS' MOBILITY	257
д-р Трајче Нацев САКРАЛНА АРХИТЕКТУРА ВО ГРАДОТ БАРГАЛА ОД IV ВЕК ДО КРАЈОТ НА ПРВАТА ДЕЦЕНИЈА НА VII ВЕК Trajce Nacev Ph.D. SACRAL ARCHITECTURE IN THE CITY OF BARGALA FROM THE IV CENTURY TO THE END OF THE FIRST DECADE OF VII CENTURY	267

УДК: 821.163.3-992(049.3)

Стручен труд
Professional paper

**„ОЧЕРКИ БЕЛГРАДА“ ОД КОНСТАНТИН ПЕТКОВИЧ –
АВТЕНТИЧНО СВЕДОШТВО ЗА МЕШАЊЕТО НА КУЛТУРИТЕ
НА БАЛКАНОТ**

д-р Јованка Денкова¹
д-р Махмут Челик

Апстракт: Патописот „Очерки Белграда“ од Константин Петкович, создаден непосредно по неговото дипломирање кај познатиот руски славист И.И. Срезневски, е израз на одушевувањето на писателот од просветителските идеи кои биле широко распространети низ тогашна Европа. Како и кај сите европски познати просветители, па и кај македонските, така и Константин Петкович почувствува потреба и желба да се евидентира состојбата од соживотот во една мултикултурна средина, каква што во тоа време беше Белград, со измешано муслиманско и христијанско население.

Клучни зборови: *мултикултуралност, христијанство, муслимани, Исток, Запад.*

**„THE OUTLINE OF BELGRADE“ BY KONSTANTIN PETKOVICH
- AN AUTHENTIC TESTIMONY OF THE MIXTURE OF CULTURES
ON THE BALKANS**

Jovanka Denkova, Ph.D.¹
Mahmut Ćelik, Ph.D.

Abstract: The travelogue “The outline of Belgrade” by Constantine Petkovich, written shortly after his graduation at the famous Russian Slavist I. I. Sreznevski is an expression of the author’s amazement of the enlightenment ideas that were widespread throughout Europe at that time. Constantine Petkovich, as well as all the European well-known educators and even the Macedonian ones, felt the need and desire to make a record of the condition of the coexistence within a multicultural environment, authentic for that time in Belgrade, with the mixed Muslim and Christian population.

Key words: *multiculturalism, Christianity, Muslim, East, West.*

¹Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.
Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip.

Писателите на македонската преродба претставуваат највпечатлив одраз на времето. Покрај со литературна работа, нивен интелектуален интерес се и прашања од поширокиот спектар на националната култура, собирањето и публикувањето на народното творештво, културните споменици од минатото, историјата и посебно јазикот, народниот и литературниот.²

Покрај веќе познатите имиња на Браќата Миладиновци, рускиот воспитаник Рајко Жинзифов, Јордан Хаџи Константинов - Џинот, Григор Прличев и многу други, и двајцата браќа, башиноселците Димитрија и Константин Петкович, партиципираат во македонската историја на литературата и културата со повеќе активности. Постариот брат, Константин, се здобил со факултетското образование во Москва и притоа совладал повеќе јазици. Трган од извесни нови сознанија и следејќи и понатаму упатствата на својот познат професор Срезневски, тој презел патувања по јужнословенските земји – Хрватска, Србија, Словенија, а ги посетил и Грац и Атина, запознавајќи се со широк круг на видни личности.³ Набргу по завршувањето на славистичките студии кај Срезневски, Константин Петкович извесно време поминал во посета на Белград. Впечатоците од тој престој ги преточил во зборови во написот „Очерки Белграда“ („Скици за Белград“), отпечатен во Петроград (1853). Овој опис на Белград е всушност резултат на личните посматрања и разговорите што ги водел Петковиќ во Белград меѓу 1-5 август 1852 година со приватни и службени лица, како и од податоците што ги добил од неколкуте установи што ги посетил: Лицејот, Читалиштето, Воената академија, Министерството за просвета и др. Овој опис е интересен, бидејќи од него го дознаваме составот на жителите во градот, борбата што се води меѓу конзервативниот начин на живеење и продорот на новото и многу други податоци, со што тој е првиот Македонец кој своите впечатоци од престојот во Белград ги објави во една солидно компонирана статија. Во Белград по Петковиќ ќе престојуваат и Димитар Миладинов, Џинот и Пулевски, но ниеден од нив не се сетил да ни остави слика од Белград од времето на нивната посета. Описот ја надополнува сликата на Белград во првите години од втората половина на минатиот век и по посетата на градот е објавен во едно од централните руски списанија „Журналь Министерства народног просвештенија“ кое било читано и во Белград, со што мошне поучно може да им зборува и на белграѓаните до каде тие дошле со просветниот и културниот напредок. Своите „Очерки Белграда“ Константин ги компонирал така што зборува за местоположбата,

² Васил Тоциновски, Преводите на македонскиот XIX век, Институт за македонска литература, Скопје, 2005, стр.158.

³ Георги Сталев, Македонската литература во XIX век, I дел, Институт за македонска литература, Скопје, 2001, стр.208.

населението, учебните установи, црквата, литературата и за кнежевството Србија.⁴

Целиот патопис условно може да се подели на два дела. Првиот дел ги опфаќа деловите *Место* и *Жители*, а вториот дел ги опфаќа останатите делови: *Учебни установи*, *Литература*, *Цркви* и *Српското кнежевство*. Разликата меѓу овие два дела се состои во тоа што во првиот дел авторот најмногу се задржува на опис на градот Белград и неговите жители, при што се пројавува и неговиот субјективен став кон она што го гледа, а во вториот дел преовладуваат статистичките податоци и тој делува малку сувопарно, зашто низ тие зборови тешко може да се види емотивноста или сликовитоста на Константин Петкович. Исто така, меѓу сите тие статистички податоци во вториот дел, тешко може да се види мешањето на културниот код меѓу Истокот и Западот. Од тие причини, ќе се задржиме само на првиот дел од текстот.

Уште во првите сентенции, видливо е присуството на бинарната опозиција: горе-долу, ваму-таму и сл. Оваа опозиција е претставена уште при првиот визуелен контакт со градот и неговата околина. Додека од далеку (од Земун) Белград наликува на вистински „европски град“: „...се гледа црква со камбанарија и најнови згради, кои се протегаат нагоре по реката Сава“⁵, веднаш потоа, авторот нè симнува, нè приземјува, така што се влева во големата врволица од луѓе во другиот дел од градот, оној дел во внатрешноста на тврдината со многубројните дуќанчиња. Со тоа Петкович ја дава основната мисла која го одразува културниот контраст кој владее на секој чекор во тогашен Белград, нарекувајќи го „азиски град“: „Но, влегувајќи во градот, ќе видите дека се наоѓате во азиски град, особено во стариот град – во делови, припиени кон тврдината, кои се оградени со ѕид или со насип. Овде улиците се тесни и нечисти, куќите се обиколени со ѕидови и се расфрлани ваму-таму без никаков ред; продавниците на занаетчиите и продавачите го претставуваат истиот вид, како и во сите градови на исток“. Од потцртаната наративна секвенца експлицитно се гледа дека Петкович отворено ги сопоставува Истокот и Западот на улиците во Белград.

Потоа кажува што може да се купи по дуќаните („изрежан тутун, лулиња шамии“), и овде зборува за оној дел од стар Белград каде живееле претежно Турци и каде што имало 14 џамии. Овде ни дава уште една наративна секвенца во која ја истакнува поделеноста на просторот за живеење и водење трговија меѓу турското и муслиманското население: „Надвор од тврдината и насипите тие не можат ни да се населуваат ниту

⁴) Харалампие Поленаковиќ, Во екот на народното будење, Константин Д. Петковиќ и неговите Очерки Белграда од 1853 година, Култура, 2007, стр.266-267.

⁵) Скици на Белград, превод на современ македонски јазик од Ванчо Тушевски, во кн. Студии за браќата Константин и Андреја Петковичи, том I, Менора, Скопје, 2000, стр.199.

пак да водат трговија“, за веднаш потоа, преку скоро идентична реченица (во првиот дел) да ја предаде сликата на христијанскиот дел од градот. Притоа, видлива е контрастната ситуација меѓу двата дела од градот. Сликата на христијанскиот дел е далеку посветла и понапредна: *„Надвор од тврдината и насипите се наоѓа чисто христијанскиот Белград. Тука постепено гледаме како карактерот на европските градови добива превласт над азиските животни обичаи; водат прави улици, се прават мостови и се градат камени згради на два или три ката...“*.

Во поглед на облеката, кај белграѓани се забележува „борбата на Европа со Азија“: *„На улица, во црква или на шеталиште среќавате Србин од Белград, облечен по модни париски списанија и покрај него друг – негов земјак, во црвени шалвари, широк појас со пиштоли и јатаган, со чалма или со округла шапка“*. Значи, на една страна луѓе облечени по најнова париска мода, а на друга страна шалвари, но жените главно ја пазат народната носија, а на прекрасните Србинки им забележува оти околу вратот и на главата носат многу златници (*„едно нешто не ми се допадна, што убавите Србинки на вратот и на главата носат премногу златници“*), што за него е знак на заостанатост. Во овој дел, Петкович со отворен восхит зборува за веќе организираниот културен живот на Белграѓаните во неделите и празничните денови: *„Во тие денови белградското друштво обично се собира приквечер, пред зајдисонце, во малечката градина на пиварницата, каде пијат пиво и слушаат градска музика; пред јавните бањи, каде што исто така пијат пиво и слушаат тажни песни..., или на крај на „Калемегдан“, каде што нема ни пиво ни музика, но затоа воздухот е чист...“*. Меѓутоа, она што многу го тревожи е отсуството на писменост кај Србинките: *„Србинките сè уште не знаат да бараат задоволство и разонода во читање книга: поголем дел од нив не умеат ниту да читаат, ниту да пишуваат“*, а наспроти тоа го весели фактот што веќе се појавиле и првите искри на образование, макар и во домашни услови: *„...сега само во некои куќи родителите почнуваат да ги учат своите ќерки на читање, пишување, музика и европски танци“*.

Во поглед на просветата, Белград е центар не само на Србија, туку и на Босна и Бугарија, за што голема заслуга имал Лицејот со Правниот и Филозофскиот факултет со 8 професори и 52 студенти, а потоа зборува и за останатите училишта и училишни установи.⁶ Мошне интересна е неговата забелешка која се однесува на наставничкиот кадар во образовните установи, каде што се пројавува и неговата критика: *„Поголем дел од професорите се Срби и доктори на германските универзитети; на прв поглед тие имаат големи претензии на ученост, на дело не се големи стручњаци во својата област. Сите тие се испраќаат во германските*

⁶ Харалампие Поленаковиќ, Во екот на народното будење, Константин Д. Петковиќ и неговите Очерки Белграда од 1853 година, Култура, 2007, стр.271.

универзитети без познавање на германскиот јазик, меѓутоа по три години се враќаат како доктори имајќи таква звучна титула, гледаат од високо на сè и со некакво потценување на своите земјаци и другари, кои го завршиле образованието во руските училишта, но немаат слични титули“.

Зборува за литературата, дава список на печатените книги во Србија, меѓутоа овде има големи празнини за некои години, а се среќаваат и некои погрешно напишани имиња и презимиња на автори, што може да се смета и за печатарска грешка. Со неколку зборови информира за црковната организација во Србија: бројот на владиците, манастирите и службениците. На крајот дава сумарна слика на кнежевството Србија, големината, бројот на градовите и селата, вкупното население (849.288), распоредот на населението, односот кон Турците, бројот на воените сили, грбот на Србија и друго, а завршната мисла во овој опис е целата пофална за успехите на Србија во трговијата и индустријата, образованието и литературата, како и општествениот живот.⁷

Константин Петкович е мошне препознатлив во своето стилско обележување на формата контраст и тоа го апострофира пак при општата слика кога одбележува дека во Белград сè повеќе се чувствува здивот на европеизацијата, а „азиските животни обичаи“ полека, но сигурно гаснат.⁸ Во своите „Скици за Белград“ Константин Петкович се пројавил како суптилен набљудувач на соживотот на различните култури на Балканот.

Библиографија

1. Поленаковиќ Х.(2007): Во екот на народното будење, Константин Д. Петковиќ и неговите Очерки Белграда од 1853 година, Култура, Скопје.
2. Сталев Г. (2001): Македонската литература во XIX век, I дел, Институт за македонска литература, Скопје.
3. Тоциновски В. (2005): Преводите на македонскиот XIX век, Институт за македонска литература, Скопје.
4. Тушевски В. (2000): Студии за браќата Константин и Андреја Петковичи, том I, Менора, Скопје.
5. Тушевски В. (2007): *Скици на Белград*, превод на современ македонски јазик од Ванчо Тушевски, во кн.Студии за браќата Константин и Андреја Петковичи, том I, Менора, Скопје.

⁷⁾ Исто, стр.272-273.

⁸⁾ Ванчо Тушевски, Студии за браќата Константин и Андреја Петковиќ, том I, Менора, Скопје, 2000, стр.196-197.

